

Zuby. Ukrajinské obranné linie tvořené dračími zuby v polích u Pokrovska.

Třetí rok války

Mrazivý den v zákopech u Pokrovska

Končí třetí rok největšího evropského ozbrojeného konfliktu od konce druhé světové války. Rusko otevřeně napadlo Ukrajinu 24. února 2022 a jeho původní plán blitzkriegu se změnil ve vyčerpávající boje, ve kterých Putinova armáda za cenu ohromných lidských i materiálních ztrát den za dnem, pomalu, ale vytrvale zabírá ukrajinské území a terorizuje jeho obyvatele. Reportáž Stanislava Krupaře z donbaské fronty, kde u města Pokrovska probíhá dost možná rozhodující bitva této války.

foto a text Stanislav Krupař

Pal! Ihor odpaluje minu ráže 82 mm z minometu KBA 481M1 ukrajinské výroby na ruské útočníky.

Do rána zbývá ještě kus noci, tma je mrazivá a neprostupná. Leden. Donbas. Válka.

Vojáci už stojí před domem, čekají na mě. Najdu je podle tří malých ohniček cigaret. Pokuřují, aby zahnali nervozitu. „Takhle jet nemůžeš,“ řekne mi ten nejstarší z nich, přistoupí ke mně a obvod přílby i pravý rukáv mé maskované bundy čtyřikrát obkrouží širokou žlutou izolepou.

Na zvláštní přístup k novinářům se vtétoválce už dávno nehraje. I já proto musím vypadat co nejpodobněji těm,

kteří se rozhodli vzít mě s sebou do svých bojových pozic. A musím jim při tom co nejméně překážet, abych neohrozil ani sebe, ani je. Žádná modrá bunda ani modrá neprůstředná vesta či modrá přílba. Žádné označení PRESS.

Nic, co by mohlo přitáhnout zvýšenou pozornost.

Vojenské uniformy jsou si podobné jako vejce vejci a právě ty žluté pruhy mají zabránit, aby si mě ve stresu někdo spletl s nepřítelem. S Rusem. Protože i to se stává a končívá to špatně.

Ten nejstarší schová roli žluté lepicí pásky do kapsy. Muži dokouří, odhodí a zašlápnu nedopalky a všichni čtyři se společně s řidičem namačkáme do staříckého terénního mitsubishi.

NA FRONTU

„Žádný strachy, ta pozice, kam jedeme, je bezpečná,“ řekne nejstarší z vojáků a já nevím, jestli to sdělení má více uklidnit mě, nebo jeho mlčenlivé spolubojovníky. Každopádně hned poté se celá osádka rozhrkaného pick-upu nahlas pomodlí. Auto

KROMĚ DVOU MODLITEB NEVYDÁ NIKDO PO ČTYŘICET MINUT DIVOKÉ JÍZDY ANI HLÁSKU.

zrovna do nich se náš rušící systém trefí. Snažíme se nemyslet na to, že je přífrontová oblast až do hloubky patnácti kilometrů čím dál zamořenější sebevražednými drony. Rusové je ovládají pomocí vlečeného optického vlákna a Ukrajinci proti nim nemají obranu.

Pak se pod koly na chvíli objeví solidní asfalt a řidič se snaží z auta vymáčkout maximum. Tenhle úsek má ruské dělostřelectvo zaměřený. Za zády Pokrovsk, řítíme se stovkou s vypnutými světly tmou, která ne a ne slábnout. Bez přístrojů pro noční vidění letíme poslepu kupředu k frontě. Kromě těch dvou modliteb nevydá nikdo po čtyřicet minut divoké jízdy ani hlásku. Auto ještě chvíli poskakuje po poli, až zničehonic prudce zabrzdí. „Jdeme!“ zachrčí ten nejstarší.

Náš výsadek připomíná cvičení požárníků. Jako by se skutečnost odvíjela v nějakém nepřirozeně zrychleném tempu. Ve tmě jen tuším, že muži vyhazují z korby své batohy, slyším, jak do zmrzlých brázd dopadají balíky plastových lahví s vodou. Další postavy se mihnou kolem nás, vnoří se do auta na místa, na kterých jsme jen před chvílí sami seděli, a za půl minuty mitsubishi zmizí v nekonečné noci.

Mě někdo táhne temnotou skrz větve, keře a houští. „Sem, sem!“ šeptá přidruženě a strká mě, dokud nespádnou do díry, která se čím dál víc propadá. Propadá a klikatí. Plazím se tím směrem po čtyřech, odhrnuji

závěs za závěsem. Za tím třetím, jako v pohádkové komnatě, mě do tváře udeří světlo. Konečně světlo!

BLINDÁŽ

Blindage. Blindáž! Ukrajinci i Rusové tohle francouzské slovo přijali za své. V originále znamená stínění, ale není to nic jiného než primitivní podzemní úkryt. Zemljanka 2 × 4 metry, vykopaná metr pod zemí. Strop z trámů je překrytý vrstvou zeminy, stěny mají výdřevu, na které je natlučená stříbrná izolační folie. Tři pryčny, na nichž už posedávají moji tři vojáci a rozbalují své tlumoky. Nad provizorní postele si zavěsí kalašnikovky, na poličky vyskládají červeno-hnědé plastové zásobníky a ruční granáty. Na podlaze hoří plynový vaříč, který kamrlík spolehlivě vyhřeje. Konečně je čas se představit.

Ten nejstarší šedovousý pořízek je Vitalij, kterému nikdo neřekne jinak než Děd. Je mu jednapadesát, prošel si peklem pěchotních bojů během předloňské neúspěšné ukrajinské protiofenzivy v Záporožské oblasti. „Lidi tam umírali jako mouchy, pěchota vyžere vždycky tu největší hrůzu. Když jsem se nakonec dostal sem k minometčikům, připadal jsem si jako v ráji,“ vzpomíná. Před válkou býval kovářem, zde na pokrovské frontě už velí vlastnímu minometnému družstvu – Olehovi a Denysovi.

Nejmladší Denys kdysi učival angličtinu, je mu pouhých čtyřia dvacet. V tomto věku se na něj ještě ani nevztahuje armádní mobilizace, přesto se ale vloni v létě rozhodl dobrovolně nastoupit k ukrajinské Národní gardě. Je to sice zelenáč, který je na frontě teprve měsíc, v týmu má ale zodpovědnou funkci mířiče minometu.

Třetí voják v zemljance je Oleh, nabíječ. Je mu o dvacet víc než Denysovi. Léta pracoval na stavbách v Česku a v Polsku, a když začala válka, vrátil se, aby nenechal rodnou zemi na holičkách. „Znáš Prahu 6?“ ptá se mě.

Rychle. Příprava minometu k palbě musí proběhnout s maximální rychlostí, aby se minimalizovalo riziko, že ruské drony ukrajinskou pozici objeví. Zleva Denys podává minu Ihorovi.

Teď sedíme všichni čtyři v úkrytu metr pod zemí a zíráme do mapy. „Žádný strachy, tahle pozice je bezpečná,“ zopakuje Děd své ranní zařikávání. „Mezi námi a Rusy jsou ještě dva remízky, ve kterých sedí a hlídá je naše pěchota,“ dodá.

„Kdepak, od té doby, co jsme tu byli posledně, se fronta o kus posunula, ti hajzlové zas postoupili. Nejsou to dva remízky, už nás od nich dělí jen jeden!“ koriguje svého velitele mladičkový mířič Denys. K hranici šedé zóny, místu, které Ukrajinci už nemají pod kontrolou, je to odsud slabých 800 metrů. Pro odstřelovače žádný problém...

MINOMET

V tom se ozve z vysílačky povel k palbě. Velitel Děd zůstává dál v úkrytu, ovšem nabíječ Oleh a mířič Denys vystartují z blindáže. Prosmýknou se jedním, druhým i třetím závěsem, prokličkují vzhůru zákopem. Rozednívá se a já konečně vidím, kde vlastně jsme. Dvacet metrů široký remízek se táhne daleka mezi dvěma obrovskými poli. Pás dubů, jasanů, topolů a bříz plný stěží prostupných křovin býval jediným útočištěm pro divoká zvířata v této kulturní stepi. Dnes je posledním úkrytem pro lidi v maskovacích stejnokrojích. Skrývat se v otevřeném prostoru by byla čirá sebevražda, větrolamy, biokoridory a remízky představují alespoň nějakou ochranu.

Ti dva naučeně sprintují po stěží znatelné stezičce, prodírají se mezi šlahouny šípkových keřů, obíhají vzrostlé kmeny. Po čtyřiceti metrech se rozdělí: Denys popadne do náruče snop větví, odhodí ho a najednou tu proti nebi trčí hlaveň minometu. Oleh zahne vpravo, v utajeném podzemním úkrytu nahmátne černý tubus a už z něj tahá minu. Denys poodstoupí, Oleh minu vhodí do ústí hlavně, odvrátí se a zacpe si uši. Zahřmí rána a šedivou modří kuropění na setinu vteřiny probleskne

Obrana. Ihor, v uniformě značené žlutou lepicí páskou, sloužící k okamžité identifikaci ukrajinských vojáků, pozoruje obrněný transportér MT-LB s dvěma protiletadlovými kanony ZU-23, který se náhle objevil u pozic minometčíků, provedl palbu na ruské pozice, aby se během okamžiku zase stáhl do bezpečnější vzdálenosti. Transportér je celý zakrytý drátěnou konstrukcí, která ho má chránit před zásahem dronů.

plamen. Celé to zopakují pětkrát. Denys pak minomet zase zamaskuje větvemi a oba se sprintem vydají zpět do blindáže.

Svalí se nakavalce z nehoblovaných prken, stěží popadají dech. Sundají si přilby, ale neprůstřelné vesty nesejmou. „Povedlo se vám to kluci, dali jste těm útočícím parchantům co proto!“ ozve se pochvalně z vysílačky. „Nejdůležitější v naší práci je rychlost a přesnost. Moc dobře víme, že na tom, jak rychle dokážeme splnit rozkaz, záleží život našich pěšáků tam vpředu, pár set metrů od nás. Nejlepší je, když dokážeme zničit nepřítele hned, jak vyrazil na šturm,“ vysvětluje mi velitel minometného družstva Děd.

Střední minometry ráže 82 mm byly už v sedmdesátých letech uplynulého století sovětskými vojenskými odborníky považovány za zastaralé a vlastně zbytečné, měly zmizet z výzbroje. Jenže během sovětské invaze v Afghánistánu prokázaly tyto dobře manévrovatelné zbraně svou nenahraditelnost.

Rusko-ukrajinská válka už dávno ztratila dynamiku, fronta se od podzimu 2022 hýbe spíš pomalu a v posledním roce takřka výhradně v neprospěch Ukrajiny, přesto jsou minometry ráže 82 mm ukrajinskými vojáky stále vysoce ceněné. Uprímně, je to hlavně kvůli tomu, že pro tyto zbraně stále existuje dostatek munice. Těžké minometry ráže 120 mm mají sice dvojnásobný dostřel a nesrovnatelně vyšší účinek, Ukrajinci však nemají čím střílet. Staré zásoby min z dob Sovětského svazu docházejí, zahraniční munice je naprostý nedostatek a první pokusy o vlastní ukrajinskou novovýrobu dopadly zoufale.

„Ne, my zatím municí šetřit nemusíme,“ potvrzuje Děd. „Na rozdíl od stodvacítek, který musí počítat a šetřit každou ránu, my střelíme tolik, kolik je zapotřebí. Posledně to bylo klidně čtyřicet ran denně. A vloni v létě byly dny, kdy jsme

JAKÝKOLIV POHYB S SEBOU NESE RIZIKO PROZRAZENÍ A ZÁHY ZNIČUJÍCÍ RUSKÝ ÚTOK.

odpalovali každý den sto padesát min. Sto padesát! Museli nám tenkrát zavážet munici dvakrát denně,“ vzpomíná.

Jenomže zavážení munice je problém. Vlastně všechno je problém. Dědovo družstvo dnes střílí na nepřátele, kteří jsou vzdáleni pouhé dva kilometry. Donbaské nebe je zamořené drony. Některé z nich jsou sebevražedné, jiné shazují na své cíle výbušniny. Vysoko nad nimi visí pozorovací drony Orlan, které navádějí palbu ruského dělostřelectva nebo posílají souřadnice cílů křídlatým dronům Lancet, útočícím střemhlav rychlostí 300 km za hodinu.

Rusové můžou prostřednictvím dronů nebo dělostřelectva na dálku zaminovat oblast kontrolovanou Ukrajinci. Jeden den projdete bezpečně po pěšině, a o pár hodin později, když se vracíte, vám v tom samém místě může čerstvě shozená protipěchotní mina utrhnout nohu. Nebezpečí číhá doslova na každém kroku. Jakýkoliv pohyb na stanovišti s sebou nese riziko prozrazení, po kterém záhy následuje zničující ruský útok.

Někdy se ukrajinským minometčíkům daří udržet v jedné pozici měsíce, jindy ji Rusové objeví během několika dní. Pravidla jsou tedy jasná: blindáž se smí opouštět pouze na co nejkratší dobu, která je nutná ke splnění bojového úkolu. Fyzická potřeba se vykonává v první předšíně a moč a exkrementy se vynáš

ven do zamaskované jámy až poté, co vychladnou. „Moč je příšerně demaskující. Teď v zimě svítí v termovizi jasně žlutou barvou celých deset minut,“ přibližuje mi Děd tajemství zákopové hygieny.

BÁT SE VŠEHO

Bohužel vojáci, kteří se skrývají v blindáži, nemají nejmenší tušení o tom, co se odehrává v jejich bezprostředním okolí. A na dostřel

Neztratit kontakt. Muži ukrytí v blindáži, metr pod zemí a pár set metrů od nepřítele, surfují na internetu díky připojení přes Starlink. V popředí Děd, na kavalci odpočívá Ihor.

od nepřítele se může dílecco. Muži vzpomínají na tragický incident z loňského podzimu, kdy jejich minometná baterie měla krýt pěšáky sousední brigády. Bohužel ukrajinské ozbrojené síly operují v zásadě na úrovni jednotlivých brigád, které doposud nebyly sdruženy do vyšších bojových uskupení, což vede na bojišti k řadě problémů.

Tak se stalo, že minometčíci žili v domnění, že je od Rusů dělí právě

ti sousední pěšáci, se kterými se vzájemně podporují. O tom, že ona sousední brigáda se mezitím stáhla, je nikdo neinformoval. Když se znenadání objevili Rusové u jejich pozic, zastihli Ukrajince nepřipravené. Jedno tříčlenné ukrajinské minometné družstvo stála tahle neopatrnost životy.

I proto je velitel Děd extrémně ostražitý a trvá na tom, aby vchod do zemljanky nezůstával nezajištěný.

Nejčastěji sedí venku pod maskovací sítí sám. V chladu, s kalašnikovem na kolenou a několika granáty. Naslouchá.

„Tady se musíš bát všeho. Dronů, dělostřelectva, vrtulníků, ruského průlomu nebo v noci jejich záškodníků. Já se ale nejvíc děším těch řízených pultunovejch klouzavejch bomb. Když padají, tak vydávají takovej ošklivej svistot, a když spadnou poblíž, tak před nimi není

Žádné bílé světlo. Noční pohyb venku je možný jen krátce a výhradně s tlumeným zeleným, modrým nebo červeným světlem, která nejsou tak prozrazující jako bílé světlo čelovky.

úniku. Večer spát nedokážu, musím hlídat vchod,“ vyjmenuje mi Děd seznam donbaských hrůz.

Občas, jednou za hodinu dvě, zazní z vysílačky povel k palbě. V úseku, který mají Děd, Ihor a Denys na starosti, se sice zrovna nic významného neodehrává, Rusové se tam však nesmí cítit bezpečně. Život minometčíků je střídavým sprintem a poleháváním. Rozkaz musí být splněn s maximální rychlostí, ale mezi jednotlivými střelbami se muži v zemi povalují.

Díky systému Starlink mají i v těchto extrémních polních podmínkách zajištěné připojení k internetu a díky tomu nás z nekončné nudy co chvíli vytrhne Ihorův telefonát.

„Haló,“ zvedne nabíječ minometu telefon a ohlásí se tím nejmedovějším hláskem, jakého je chlap ve čtyřiačtyřiceti letech schopný. „Určitě je kup, jestli se ti líbí... ne, ty za nic nemůžeš, to ona je úplná blbka... to víš, že tě miluju...“,“ zní zemljankou nabíječovo švitoření.

Děd s Denysem jsou zvyklí, nehnou brvou, já ale stěží potlačuji záchvat smíchu. „To je přece naprosto na palici, ona ti volá se svými paničkovskými starostmi, zatímco ty jsi tady na frontě zalezlejší v bunkru, zabíjíš Rusy a Rusové si nepřejou nic jiného než zabít tebe. A ona ti povídá o svém trápení, že neví, co si má vybrat za záchlony?“

Očekávám, že se Ihor rozesměje se mnou, ale kdepak. Jeho odpověď mě překvapí: „Já jsem za ty banality rád. Ono jí to vůbec nedochází, ale já jsem

strašně rád, že mě vytrhne z týchle šílené reality. Jsem rád, že mi volá a řeší se mnou záclony a sousedku a já aspoň chvíli nemusím myslet na to, co je tady a teď. Jinak bych se z tý války už dávno zbláznil.“

Ten den vystřelí Dědovo družstvo z minometu KBA 481M1 na Putinovy vojáky šestnáctkrát. Zpětnou vazbu dostávají minometčíci okamžitě, hlas z vysílačky je chválí i kárá. Děd mi ve svém mobilu ukazuje obrázky dvou mrtvých ruských vojáků. Tak výsledky palby jeho družstva

ADVOKÁT BÝVAL PACIFISTA, TEĎ SI PŘEJE, AŽ TADY CO NEJVÍC RUSŮ POZABÍJEJÍ.

zachytily kamery ukrajinských dronů. Po čtyřiašedeseti hodinách se u blindáže zjeví to samé mitsubishi jako včera. Přivezlo další munici a má za úkol odvézt mě zpátky. Vykládku tentokrát stihne během patnácti sekund, už se otáčí a já jen taktak stačím naskočit do kabiny. Řidič na mě křikne, ať pohnu kostrou, a nemilosrdně sešlápne pedál plynu až na podlahu. Mitsubishi letí po nočním poli.

„Ty to auto moc nešetříš.“

„Nešetřím auto, šetřím lidi!“
ušklíbne se.

ADVOKÁT

Sedí proti mně, ten hlas z vysílačky. Ustrkáváme horký čaj ve vesnickém domě docela daleko za frontou. Tady mají minometčíci základnu a třicetiletý Vlad, kterému nikdo neřekne jinak nežli Advokát, jim velí. Tedy velí jedné minometné baterii 14. brigády ukrajinské Národní gardy Červená kalina. „Zodpovídám za šest minometů, to bys do vystudovaného právníka asi neřekl, co? A tím spíš do bývalého pacifisty.“ Advokát se rozpovídá o tom, jak se z odpůrce armády postupně stal poručíkem. „Pro mě válka začala opravdu až 24. února 2022. Do posledního okamžiku jsem nevěřil, že by se Rusové k něčemu tak šílenému opravdu rozhodli.“

Vypráví mi o tom, jak se po studiích práv vrátil do rodného Skadovska, města na levém břehu Dněpru, kus od Chersonu. Hned první den války

postoupili Rusové až k řece a on jen stěží stačil prehnout. Věděl, že coby ukrajinský vlastenec a protikorupční aktivista by byl u Rusů mezi prvními na ráně. Ten den přestal používat rodnou ruštinu a natrvalo přešel na ukrajinštinu. Naložil do auta manželku v sedmém měsíci těhotenství, tchyni a dva kamarády s dvěma dětmi. Na poslední chvíli, nežli do města vtrhli Rusové, je všechny odvezl až k rumunské hranici, do 850 km vzdálených Černovic. Nad hlavou jim při tom létaly nepřátelské vrtulníky. Těhotné ženě Olesje předal v novém útočišti všechna hesla ke svým e-mailům a bankovním účtům, objal ji s tím, že už ji nejspíš nikdy neuvidí, a odešel se přihlásit na vojenskou správu.

Absolvoval vojenskou přípravu a od zimy 2022 tenhle bývalý zapřísašlý odpůrce armády bojuje. Jeho dům i prarodiče uvázli v okupovaném Skadovsku. Ruská tajná služba FSB ho tam už několikrát hledala a zabavila při tom počítač i harddisky. Pár jeho starých známých, kteří ze Skadovska nestačili před Rusy prchnout, skončilo v mučírňách nebo se po nich prostě slehla zem.

„Včera se klukům dařilo,“ natáhne ke mně ruku a začne listovat obrázky ve svém telefonu. „Sejmuli hned tři ty hajzly,“ ukazuje mi mrtvé ruské vojáky, které včera zabily Dědovy, Denysovy a Ihorovy miny. Když vidí, že odvracím zrak, fotografie z dronů ještě vyzvěštuje „Koukej, jednomu chybí nožička a má problém se zádíčky a tomuhle zas dost pocuchali bříško.“ Advokát je chytrý chlap a pozná, že mi obrázky fialových mrtvol s vyvrženými střevy nedělají dobře. „Říkal jsem ti, že jsem býval pacifista. Ale teď si přeju jen jediné – ať jich tady pozabíjíme co nejvíce. Všechny. Protože oni nejsou lidi. Po tom všem, co tady v Ukrajině spáchali, tohle nejsou lidi.“ ●

Autor je fotoreportér, pravidelný spolupracovník Reportéra.